DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-1-101-21
УДК 82-2–Яновський Ю.І.

Кондратьєва С.І.
Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка
Національної академії наук України

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ П'ЄС ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО (НА ПРИКЛАДІ «ЗАВОЙОВНИКІВ», «ДУМИ ПРО БРИТАНКУ», «ПОТОМКІВ», «ДОЧКИ ПРОКУРОРА» ТА «РАЙСЬКОГО ТАБОРУ»)

Анотація. У статті досліджується використання Юрієм Яновським матеріалу із періодичних видань для його драматургічних творів. Яновський ще з юності цікавився драматургією, і у 1920 роках співпрацював із театром ім. Гната Михайличенка. Вже тоді письменник активно звертався до періодики, залучаючи матеріали з неї для драматургічних творів і їх постановок, в тому числі першої власної п'єси, написаної в співавторстві. У подальшому Яновський звертався до статей із газет та журналів при роботі над п'ятьма із семи творів, які він встиг завершити. Виключеннями стали тільки історична «Молода воля» та «Син династії». Працюючи над «Завойовниками», письменник знайшов статті про купівлю заводу за кордоном, основну проблему та деталі з яких використав у творі. У журнальній статті, до якої Яновський звернувся, пишучи «Думу про Британку», можна побачити прототипів дійових осіб п'єси. Матеріали з періодики, на які письменник звернув увагу при роботі над «Потомками», надали кілька характерних рис молодим жіночим персонажам у творі. Історія написання «Дочки прокурора» свідчить, що автор опрацював ряд газетних статей про злочини молоді, деталі з яких включив до п'єси. «Райський табір» Яновський створив, надихнувшись статтею з періодичного видання. Важливо відзначити, що письменник не просто переносив віднайдені у періодиці ідеї та сюжети у площину драматургії, але творчо їх переробляв, при цьому суттєво змінюючи і доповнюючи за допомогою власної фантазії.

Ключові слова: Яновський, п'єси, драматургія, періодичні видання, архівні документи.

Kondratieva Svitlana
Institute of Literature Taras Shevchenko
National Academy of Sciences of Ukraine

PERIODICAL PUBLICATIONS AS SOURCE OF MATERIAL FOR YURI YANOVSKY'S PLAYS (ON THE EXAMPLES OF "CONQUERORS" ("ZAVOIOVNYKY"), "DUMA ABOUT BRITANKA" ("DUMA PRO BRYTANKU"), "DESCENDANTS" ("POTOMKY"), "THE PROSECUTOR'S DAUGHTER" ("DOCHKA PROKURORA"), AND "PARADISE CAMP" ("RAISKYI TABIR")

Summary. The article examines the way Yuri Yanovsky has used a material from periodicals to create his plays. The current research was written with using textological and source studies' methodology to make the investigation of Yanovsky's creativity as objective and deep as possible. Known primarily for his prose works, Yanovsky has a long and complex history of becoming a playwright. He was interested in dramaturgy from a young age, and in the 1920s collaborated with the theater named after Gnat Mihaylichenko. Even then, the writer actively used periodicals, attracting materials from them for plays and their staging, including the first of his own plays, written with help of co-author. Yanovsky later used newspaper and magazine articles while working on five of the seven works he completed. The only exceptions were the historical "Young Will" («Moloda volya») and "Son of the Dynasty" («Syn dynastii»). While working on "The Conquerors" («Zavoiovnyky»), the writer found articles about buying a factory abroad, the main problem and details of which he used in the work. In the magazine article that Yanovsky used while writing "Duma about Britanka" («Duma pro Brytanku»), one can see prototypes of the play's characters. Materials from periodicals, which the writer drew attention to while working on "Descendants" («Potomky), gave several characteristics to young female characters in the work. The story of the writing of "The Prosecutor's Daughter" («Dochka prokurora») shows that the author worked with a number of newspaper articles about youth crimes, details of which he included in the play. Yanovsky created "Paradise Camp" («Raiskyi tabir»), inspired by an article from a periodical. He combined several episodes from the article and creatively reworked them, basing the plot. It is important to note that the writer not only transferred the ideas and plots found in periodicals to the plane of dramaturgy, but creatively rewrite them, while significantly changing and supplementing with his own imagination. Thus, materials from periodicals were an important source for Yanovsky in writing plays, but referring to such sources was only one of the items in the artist's creative tools.

Keywords: Yanovsky, plays, dramaturgy, periodicals, archival documents.

Постановка проблеми. І у мистецтві, і у науках, які його досліджують, для розуміння сучасних тенденцій та подальшого розвитку важливе осмислення, а часто і переосмислення, здобутку попередників. Часовий проміжок між радянською епохою та сьогоденням видається достатнім, щоб неупереджено досліджувати тогочасне мистецтво. Таке завдання актуалізує широке коло проблематики та довгий перелік авторів, чия творча спадщина заслуговує уваги. Один із таких митців – Юрій Яновський. Для об'єктивного дослідження його творчості важливо розглянути доробок письменника із застосуванням текстологічної та джерелознав-

© Кондратьєва С.І., 2022

чої методології. Таких підхід дозволяє визначити і особливості процесу роботи над художніми творами у Яновського, і порівняти його початкові задуми із варіантами та редакціями, на яких вже позначився вплив радянської цензури. При цьому вартісною видається не тільки проза митця, яка вже неодноразово привертала увагу науковців, але і його драматургія, яка лишилася менш дослідженою. Відтак, об'єктом дослідження стають друковані тексти драматичних творів Яновського, чернетки, нотатки, та зокрема матеріали з періодики, які автор використав для творів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. П'єси Яновського обосіблено, чи у рамках ширших розвідок радянської драматургі дослідили А. Шаргородська [17], Н. Кузякіна [11], Т. Свербілова у співавторстві з Н. Малютіною та Л. Скориною [13], та В. Школа [18; 19; 20].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як можна бачити, низка праць, присвячених п'есам Яновського, відносно невелика. У попередніх розвідках дослідниці або не зверталися до чернеткових матеріалів митця, або наводили лише поодинокі факти, дотичні до творчого підходу Яновського та історій написання його п'єс.

Формулювання цілей статті. У межах цієї розвідки аналізується підхід Яновського до створення драматургічних творів та використання матеріалів із періодики для написання п'єс.

Виклад основного матеріалу. Відомий в першу чергу своїми прозовими творами, Яновський має довгу і складну історію становлення як драматург. Вона почалася у 1922 році, коли ще молодий письменник, зацікавившись роботою театру, попросив акторку Москальцеву познайомити його з режисером театру ім. Гната Михайличенка, Марком Терещенком [15, с. 166]. За два тижні до того звільнилася посада завідуючого літературною частиною у цьому театрі, і знайомство із молодим літератором стало дуже доречним, а потім і плідним [15, с. 166]. Терещенко згадує, що через певний час акторам вже стало важко обходитися без Яновського, який «приносив на репетиції цілий міх гострих словечок, характерних ознак поведінки людей, і щедро обдаровував ними акторів» [15, с. 166–167]. Працюючи у театрі, письменник у співавторстві з С. Греєм створив п'єсу «Камергер» (1925), прем'єра якої була цілком успішною: після вистави глядачі з оваціями просили автора [15, с. 167]. Окрім інтересу Яновського до драматургії у ранні роки, та його успішної співпраці з театром ім. Гната Михайличенка, варто відзначити кілька рис, притаманних роботі письменника на тому етапі, які залишилися характерними і для його подальшої творчості.

По-перше, Терещенко відзначає особливий талант Яновського у тому щоб «вихоплювати з життя типове, підкреслювати риси, що мали ознаки сучасності, узагальнювати характери і водночас підкреслювати в кожному з них індивідуальне і неповторне» [15, с. 167]. Сучасник письменника Ігор Муратов докладно описав у своїх спогадах їх прогулянки з Яновським, протягом яких останній пильно спостерігав за тогочасним життя, збираючи деталі для творів [12, с. 196]. Іншому своєму сучасникові, Матвію Талалаєвському, Яновський щиро зізнався: «А я не хочу віддавати сучасність майбутнім авторам! Ми не повинні бути у боргу в майбутніх читачів. Його, нашого сучасника, важко писати, це правда, й мені хочеться робити там, де важче» [12, с. 243]. Відтак, письменник обирав сучасні чи близькі до сучасності події для зображення у своїх п'єсах через власний інтерес та творчі принципи, а не тільки через вимоги радянської цензури. По-друге, Терещенко зауважив, що «на репетиції спектаклю «Камергер» Яновський приносив акторам вирізки з газет, фейлетони, оповідання, або малюнки з сатиричних журналів» [15, с. 167]. Отже, використання матеріалів з періодики для п'єс було притаманним письменникові із початку його шляху як драматурга.

Творча спадщина Яновського нараховує сім завершених п'єс, написаних одноосібно. При роботі над п'ятьма з них автор звертався до матеріалів з періодичних видань, і виключеннями є лише «Молода воля» та «Син династії». У Відділі рукописних фондів і текстології Т. Г. Шевченка Національної академії наук України (далі – ІЛ НАНУ) збереглися газети, матеріал з яких митець використовував для своїх драматургічних творів. У випадку із «Завойовниками» (1931), письменник почерпнув одну з основних проблем у п'єсі – купівлю паротягобудівельного заводу в Німеччині – саме зі статті у газеті «Вісті» від 24 травня 1931 року. У публікації розповідалося про реконструкцію Луганського паровозобудівельного заводу (саме йому Яновський присвятив «Завойовників»), зокрема те, що шкідники довго ховали ідею реконструкції, натомість пропонуючи купити в Німеччині готовий, але вже старий і відпрацьований завод [7]. Окрім масштабної ідеї, письменник узяв зі статті у «Вістях» також деякі технічні подробиці, що стосувалися роботи заводу, наприклад кількість паротягів, яку виробництво мало випускати [5, арк. 86].

Не всі деталі, які Яновський збирав, працюючи над п'єсами, увійшли до остаточних редакцій. У «Завойовниках» він спочатку планував приділити більше уваги проблемі шкідників та прогульників на виробництві, яка була актуальною і навіть типовою для літератури того часу [14, с. 52]. Зі статті «Зробити з прогульника ударника» у газеті «Комуніст» від 4 червня 1931 року Яновський узяв факти про загальні втрати, які виробництво несе за місяці роботи на прогулах [7; 17, арк. 95], що використав у ранньому варіанті п'єси [6, арк. 95]. Втім, сцена, де інформація з цієї газети була використана, не увійшла до остаточної редакції.

Пишучи «Думу про Британку» (1937), письменник звернувся до нарису Г. Раппепорта «Висунська Народна Республіка» з журналу Всесвіт № 45 за 1927 рік [4], і у матеріалі з періодики можна побачити реальних прототипів героїв п'єси. Так, Федор Савич Юхименко, старий політкаторжанин, якого було послано до Висунського для мобілізації селян у червону армію, міг стати прототипом головного героя «Думи про Британку» Лавра Мамая, чиє минуле на каторзі неодноразово підкреслюється у п'єсі. У нарисі також згадано, що Юхименко керував організацією бойових дружин разом з вчителем Тришевським – і у творі Мамаю допомагає народний учитель Матвій Степанович. У «Думі про Бри-

танку» уряд республіки зустрічає емісарів від різних політичних сил. У остаточній редакції цьому присвячена лише одна сцена, у якій емісари зображені дуже схематично, що видно навіть з їх імен – Прапорщик, Отаман, Ад'ютант. Однак у чернетках до п'єси денікінським емісаром був не безіменний Прапорщик, а реальна історична постать, згадана у нарисі Раппепорта, капітан Молодцов [4, арк. 12]. Яновський планував його роль ширшою, у Молодцова мав бути особистий конфлікт з Мамаєм – у одній із нотаток письменник окреслив сцену, у якій Лавро Мамай каже, що мріяв помститися Молодцову двадцять років [2, арк. 1]. У іншій нотатці до п'єси Яновський означив таку дійову особу як «молодий художник, що малює гроші республіки» [3, арк. 6]. Ця постать не з'явилася у «Думі про Британку», але вочевидь була узята з тексту Г. Раппепорта, де згадується, що уряд Висунської республіки затвердив малюнок грошзнаків, «виконаний місцевим селянином, художником-самоучкою Кузьменком» [4, арк. 13]. «Дума про Британку» була видана тричі, у 1938, 1946 та 1951 роках. У виданні 1938 року фінал п'єси був щасливим – червона армія встигала на допомогу оточеним ворогами селянам-республіканцям. Але для пізніших видань Яновський змінив фінал на трагічніший: армія не встигала прийти вчасно, і більшість дійових осіб, що відстоювали незалежну радянську республіку, розстрілювали. Цікаво, що саме другий фінал більше відповідав реальному перебігу подій, змальованому у нарисі Раппепорта.

У п'єсі «Потомки» (1938) автор показував тогочасне життя колгоспу, для змалювання якого звертався більше до власного досвіду, ніж до інших джерел. У вересні 1935 року Яновський зібрав групу харківських письменників для подорожі по Україні двома автомашинами [12, с. 198], і враження та зібраний у поїздці матеріал ліг в основу п'єси. Підтвердження цього можна знайти у листі Яновського від 25 жовтня 1935 року до ЦК КП(б)У, де письменник процитував пісню, яку почув від майстринь килимів у Решитилівці [22, с. 310]. Ці ж рядки з'являються і у «Потомках» [21, с. 153]. Яновський все ж звернувся до періодики, хоча у випадку з «Потомками» і почерпнув з неї менше, ніж для своїх інших драматургічних творів. У статті «Здрастуй, урожай!» з газети «Комуніст» від 6 червня 1937 року з фонду Яновського у ІЛ НАНУ згадується Ганна Гундарчук, «молода, весела ланкова», яка завзято працює і співає пісні власного авторства [8, арк. 1]. Ганна могла стати прототипом для Марійки, яка названа у п'єсі кращою ланковою, і співає разом з подругами.

Яновський користувався інформацією з періодики і для написання однієї з найвідоміших своїх п'єс, «Дочки прокурора» (1953). Треба зауважити, що письменник почав працювати над твором, і навіть встигнув закінчити першу редакцію, названу «День гніву», ще до початку Німецько-радянської війни. У фонді ІЛ НАНУ збережені вирізки з газет «Правда», «Труд», «Радянська Україна», «Соціальна Харківщина» за 1940 та 1941 роки, що стосуються злочинів дітей чи молоді. Повернувшись до тексту у післявоєнний час, Яновський вирішив значно переробити п'єсу, змінивши частину характерів та сюжету твору. У контексті цієї розвідки найважливіше те, що у першій редакції письменник змалював малолітніх правопорушників, тоді як у наступних редакціях молодь у п'єсі законослухняна, а двох підлітків, які належать до першорядних дійових осіб у творі, залучають до злочинної схеми обманом.

Говорячи про прототипи, варто звернути увагу на спогади Оксани Іваненко, письменниці та перекладачки, яка товаришувала з Яновським. Вона була присутня на прем'єрі «Дочки прокурора» і побачила у п'єсі схожість із історією про дочку заслуженого військового, начальника трудокомуни для підлітків, яку Яновському розповіли харківські письменники [12, с. 186]. Втім, у періодиці, до якої письменник звертався, теж можна побачити імовірні прототипи головної героїні ранньої редакції. У статті в газеті «Соціалістична Харківщина» від 4 травня 1940 року згадана школярка Олена Берман, яку спіймали на крадіжках [1]. Її батько – старий педагог-комуніст, сама ж Олена вела подвійне життя, брала участь у громадській роботі, пристойно поводилася у школі та добре вчилася, а поза школою вела злочинну діяльність [1].

Інша постать, яка могла вплинути те, як Яновський змалював головну героїню, це згадана у газеті «Правда» від 29 січня 1941 року Вікторія Лисковцева. У статті зауважено, що мати ставилася до дівчини дуже перемінливо, то била, то задаровувала солодощами [1]. В газеті «Труд» від 28 січня 1941 року зазначено, що мати Лисковцевої намагалася приховати від батька крадіжки доньки [1]. Коли ж один з вчителів все ж сповістив пана Лисковцева про вчинки Вікторії, жінка заявила, що педагог не має права втручатися у виховання її дитини [1]. І нервовий характер матері, і заяви про те, щоб не займали її доньку, актуальні для усіх редакцій п'єси.

Яновський використав у п'єсі згадки із преси про речі, які молодь крала. У статті з «Соціалістичної Харківщини» від 4 травня 1940 року писали, що Олена Берман вкрала пальто. У газеті «Радянська Україна» від 6 листопада 1940 року описано, як учень вкрав велосипед зі шкільної комори [1]. Саме крадіжку пальта та велосипеда учителька головної героїні згадує у розмові з її матір'ю. У тій же статті з «Радянської України» згадується про крадіжку годинника, і у ранній редакції п'єси малолітні злочинці планують пограбувати чоловіка який лагодить годинники.

«Райський табір» (1953) заслуговує окремої уваги у межах цієї розвідки. Працюючи над згаданими вище п'єсами, Яновський звертався до періодики задля фактів та деталей, іноді черпав ідеї та знаходив прототипи. Відмінність «Райського табору» у тому, що він фактично базується на газетній статті. Як пише у спогадах Тамара Жевченко-Яновська, дружина письменника, «Райський табір» він «створив буквально за два місяці, прочитавши в газеті «Правда» за 29 жовтня 1952 року статтю «Грызня в стране захватчиков»» [12, с. 81–82]. Яновський об'єднав кілька епізодів зі статті і творчо переробив їх, поклавши у основу сюжету. В газетному матеріалі робився значний акцент на тому, що солда-

ти різних країн з військ ООН хочуть закінчення війни в Кореї та чекають на перемир'я. Із цим був пов'язаний такий випадок: «один пьяный майор американской армии избил новозеландского командира взвода только за то, что последний позволял подчиненным обращаться к американским офицерам и «надоедать» им вопросами о перемирии в Корее. Избитый новозеландский офицер вечером подослал двух своих солдат к домику, где жил американский майор, приказав им связать майора и дать ему 120 шомпольных ударов. Солдаты закололи часового, ворвались в дом и повесили американского офицера на том самом ремне, которым он избил их командира взвода» [16, с. 4]. Саме тому, коли письменник працював над планом п'єси, то початково ввів до твору військових-новозеландці, а вже пізніше змінив їх на французів [9, арк. 17]. У «Райському таборі» діє американський лейтенант Коні, який відшмагав французького офіцера, щоправда не з мотивацією, наведеною у статті, а просто щоб показати французові свою зневагу [21, с. 271–272]. Двоє французьких солдатів приходять помститися лейтенантові, але приймають за нього іншого персонажа, американського сенатора Брендера, який одягнув лейтенантську пілотку аби похизуватися перед поштаркою. Солдати вішають Брендера, але невдало, і сенаторові вдається вижити.

У основу подальшого сюжету Яновський поклав такий епізод з газети: «В конце сентября этого года штаб 8-й американской армии спешно перебросил греческий батальон на самый опасный участок корейского фронта. Не успел греческий батальон подойти к месту назначения, как налетели шесть американских бомбардировщиков в сопровождении истребителей и принялись бомбить «союзников». Свыше сорока греков погибло от американских бомб и пуль» [16, с. 4]. Однак письменник змінив багато деталей, пов'язуючи новий епізод з попередніми частинами твору. Сенатор Брендер, якому вдалося вижити, розлючений спробою французів його вбити, командує поставити французький батальйон під удар американських бомбардувальників.

Фінал п'єси базується на свідченнях новозеландського унтер-офіцера, який дуже негативно відзивався про американського воєначальника Марка Кларка та генерала Джеймса Ван Фліта (цікаво, що у «Райському таборі» генерала звуть Ван Горн), вважаючи їх головними винуватцями зриву перемовин про перемир'я, зокрема зауваживши: «Кларка, – сказал Гарланд, – наши солдаты в окопах прозвали «копателем бездонной ямы». Корейская война – действительно бездонная яма. Только наша 161-я батарея за полтора года потеряла убитыми и ранеными 76 человек, не считая пропавших без вести. Зачем погибли наши новозеландские парни? Разве ради Новой Зеландии? Ведь Корея ничем не обидела нашу страну. Зачем же нас послали в Корею? Нас просто обманули. Я не захотел больше быть болваном и вместе с тремя товарищами перешел на сторону Северной Кореи...» [16, с. 4]. Стаття також повідомляє що окрім військових ООН невдоволення затяжною війною в Коре виявляють і американські солдати. У «Райському таборі» автор зобразив конфлікт між американськими військовими, які хочуть перемир'я, та сенатором, який зацікавлений у війні як способі прибутку. Словесний конфлікт солдатів з сенатором переростає у бійку, і, хоча сенатор іде, роблячи вигляд, що він не ображений, солдати розуміють, що він мститиметься, і обирають за краще здатися до корейського полону.

Окрім основи для сюжету, Яновський узяв із газети ідею для містифікації щодо п'єси. Стаття, яка його надихнула, починається так «…«Мои размышления в далекой Корее» – так назывался дневник лейтенанта Французского батальона М. Фары, убитого в Восточнокорейских горах» [16, с. 4]. У нотатках Яновського є запис: «От автора / Один товарищ, приехавший с Дальнего Востока, привез и передал мне записную книжку неизвестного американского солдата, убитого на земле Кореи. Среди вздорных записей о целях и задачах войны американец добросовестно фиксировал свою жизнь, споры друзей, времяпровождение, интересы, тоску по родине, напряженные бои. Я увидел в записях зерно драматических конфликтов и характеры, достойные разработки и фиксации в драматической форме. Если читатель будет согласен с этими заключениями и отнесется с доверием и доброжелательностью к результатам работы над необычным материалом я сочту себя вознагражденным./ 18/XI-52» [10, арк. 1]. Окрім цього, нотуючи деталі та епізоди п'єси, Яновський коротко зазначив: «Кто-то записывает в зап[исную] книжку, затем его убивают» [9, арк. 18]. Отже, спочатку письменник хотів представити п'єсу написаною на основі реальних подій, і показати у самому творі записник, який нібито став основою «Райського табору». Однак Яновський відмовився від цієї ідеї – навіть у ранніх варіантах тексту п'єси нема ні авторської передмови, ні згадки про те, щоб хтось з дійових осіб щось нотував до записника.

Висновки з даного дослідження. Яновський ще з юності цікавився драматургією, і у 1920 роках співпрацював із театром ім. Гната Михайличенка. Вже тоді письменник активно звертався до періодики, залучаючи матеріали з неї для драматургічних творів і їх постановок, в тому числі першої власної п'єси, написаної в співавторстві. У подальшому Яновський звертався до статей із газет та журналів при роботі над п'ятьма із семи творів, які він встиг завершити. Виключеннями стали тільки історична «Молода воля» та «Син династії». Письменник знаходив у газетах та журналах ідеї, прототипів, та деталі для своїх творів. Надихнувшись статтею з періодичного видання, Яновський за кілька місяців написав «Райський табір», узявши зі статті кілька ідей для сюжету. Як можна бачити із дослідження, письменник не просто переносив віднайдені у періодиці ідеї та сюжети у площину драматургії, але творчо їх переробляв, при цьому суттєво змінюючи і доповнюючи за допомогою власної фантазії. Відтак, матеріали з періодичних видань були важливим джерелом для Яновського при написанні п'єс, але звертання до цього джерела було лише одним із предметів у творчому інструментарії митця.

Список літератури:

1. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Фонд 116. Одиниця зберігання 340. 9 арк.
2. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 359. 6 арк.
3. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 373. 13 арк.
4. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 394. 2 арк.
5. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 395. 97 арк.
6. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 396. 79 арк.
7. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 408. 4 арк.
8. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 458. 4 арк.
9. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 472. 21 арк.
10. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України. Ф. 116. Од. зб. 474. 6 арк.
11. Кузякіна Н. Нариси української радянської драматургії. Частина 1 (1917–1934). Київ : Радянський письменник, 1958. 240 с.
12. Лист у вічність. Спогади про Юрія Яновського. Київ : Дніпро, 1980. 352 с.
13. Свербілова Т., Малютіна Р., Скорина Л. Від модерну до авангарду: жанрово-стильова парадигма української драматургії першої третини XX століття. Черкаси, 2009. 598 с.
14. Суховєєнко К. Драматичні твори Є. Плужника і українська драматургія 1920–1930-х років : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук. Харків, 2015. 208 с.
15. Терещенко М. Несходженими шляхами: спогад старого режисера. *Вітчизна*. 1983. № 8. С. 166–169.
16. Ткаченко А. Грызня в стране захватчиков. *Правда*. 29 жовтня 1952 р. № 303. С. 4.
17. Шаргородська А. Художня своєрідність п'єс О. Довженка, М. Куліша та Ю. Яновського про деформацію ментальності українського селянства : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук. Одеса, 2004. 196 с.
18. Школа В. Епічний характер п'єс Юрія Яновського. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Філологічні науки*. 2014. Вип. 2. С. 108–118.
19. Школа В. Форма вияву авторської позиції в структурі п'єс Юрія Яновського та Олександра Довженка. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Філологічні науки*. 2017. Вип. 12. С. 82–87.
20. Школа В. Поетика казки й героїчного епосу – складова драматичних творів Юрія Яновського. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Філологічні науки*. 2018. Вип. 15. С. 156–162.
21. Яновський Ю. Твори : В 5 т. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1959. Том 3: п'єси. 450 с.
22. Яновський Ю. Твори : В 5 т. Київ : Видавництво Дніпро, 1983. Том 5. 382 с.

References:

1. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. Fund 116. Storage unit 340. 9 sheets (unpublished).
2. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 359. 6 sheets (unpublished).
3. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 373. 13 sheets (unpublished).
4. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 394. 2 sheets (unpublished).
5. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 395. 97 sheets (unpublished).
6. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 396. 79 sheets (unpublished).
7. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 408. 4 sheets (unpublished).
8. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 458. 4 sheets (unpublished).
9. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 472. 21 sheets (unpublished).
10. Department of Manuscripts and Textology of the Institute of Literature Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine. F. 116. S.u. 474. 6 sheets (unpublished).
11. Kuziakina N. (1958) *Narysy ukrainskoi radianskoi dramaturhii. Chastyna 1 (1917–1934)* [Essays on Ukrainian Soviet drama. Part 1 (1917–1934)]. Kyiv: Radianskyi pysmennyk. (in Ukrainian)
12. Dnipr. (1980) *Lyst u vichnist. Spohady pro Yuriia Yanovskoho* [Letter to eternity. Memoirs of Yuri Yanovsky]. Kyiv. (in Ukrainian)
13. Sverbilova T., Maliutina R., Skoryna L. (2009) *Vid modernu do avanhardu: zhanrovo-stylova paradyhma ukrainskoi dramaturhii pershoi tretyny XX stolittia* [From modern to avant-garde: genre and style paradigm of Ukrainian drama of the first third of XX century]. Cherkasy. (in Ukrainian)
14. Sukhovieienko K. (2015) *Dramatychni tvory Ye. Pluzhnyka i ukrainska dramaturhiia 1920–1930-kh rokiv* [Dramatic works of E. Pluzhnik and Ukrainian drama of 1920–1930's], (PhD Thesis), Kharkiv.

15. Tereshchenko M. (1983) Neskhodzhenymy shliakhamy: spohad staroho rezhysera [Unpaved ways: the memory of the old director]. *Vitchyzna*, vol. 8, pp. 166–169.
16. Tkachenko A. (1952) Hryznia v strane zakhvatchykov [Bickering in the country of invaders]. *Pravda*, vol. 303, p. 4.
17. Sharhorodska A. (2004) *Khudozhnia svoieridnist pies O. Dovzhenka, M. Kulisha ta Yu. Ianovskoho pro deformatsiiu mentalnosti ukrainskoho selianstva* [Artistic originality of plays by O. Dovzhenko, M. Kulish and Y. Yanovsky on the deformation of the mentality of the Ukrainian peasantry], (PhD Thesis), Odesa.
18. Shkola V. (2014) Epichnyi kharakter pies Yuriia Yanovskoho [The epic nature of the plays of Yuri Yanovsky]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriia: Filolohichni nauky*, vol. 2, pp. 108–118.
19. Shkola V. (2017) Forma vyiavu avtorskoi pozytsii v strukturi pies Yuriia Yanovskoho ta Oleksandra [The form of expression of the author's position in the structure of plays by Yuri Yanovsky and Alexander Dovzhenko]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriia: Filolohichni nauky*, vol. 12, pp. 82–87.
20. Shkola V. (2018) Poetyka kazky y heroichnoho eposu – skladova dramatychnykh tvoriv Yuria Yanovskoho. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu* [Poetics of fairy tales and heroic epics – part of the dramatic works of Yuri Yanovsky]. *Seriia: Filolohichni nauky*, vol. 15, pp. 156–162.
21. Ianovskyi Yu. (1959) Tvory [Composition]: V 5 t. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, tom 3. (in Ukrainian)
22. Yanovskyi Yu. (1983) Tvory [Composition]: V 5 t. Kyiv: Vydavnytstvo Dnipro, tom 5. (in Ukrainian)